

Kinderen van DE HAAGSE SCHOOL

SPELEN, WERKEN, OVERLEVEN

Van kinderarbeid tot spel, van leven tot overleven. Deze tentoonstelling in Museum Panorama Mesdag verbeeldt het kinderleven in Mesdags tijd vanuit verschillende perspectieven. Van lieflijke kinderportretten tot schrijnende taferelen als kinderarbeid.

De Haagse School schilders verwierven grote internationale bekendheid als meesters van het landschap en met hun schilderijen van de arme boeren- en vissersbevolking. Nu staan de schijnwerpers gericht op de kinderen in hun kunstwerken, een onderbelicht thema dat de volle aandacht verdient. Door de ogen van roemrijke Haagse School schilders zoals Hendrik Willem Mesdag, Suze Robertson, Jozef Israëls en Jacob Maris, en tijdgenoten als Thérèse Schwartz en Barbara van Houten krijg je een unieke inkijk in de leefwereld van kinderen tegen het einde van de 19e eeuw.

JONG AAN HET WERK

Op de schilderijen van de Haagse Schoolschilders zie je kinderen eenvoudig of zelfs sjofel gekleed. Zij werkten met hun ouders op het land, bij het binnenhalen van de vis, of ze werkten als dienstmeisje of mandenvlechter. Kinderen kor-tom, die fysieke arbeid of handwerk verrichtten, vaak gericht op overleven. Dit waren populaire voorstellingen, die goede prijzen opbrachten in de kunsthandel. Ze werden geprezen om de 'pure' schoonheid van het eenvoudige leven.

INTIEME PORTRETTE

De beelden van jonge werkende kinderen staan in groot contrast met de intieme portretten die de Haagse School schilders van hun eigen kinderen maakten. Zij leidden vaak een zorgeloos bestaan in tegenstelling tot hun werkende leeftijdsgenoten. Je ziet ze muziek maken, tekenen, of lezen. Je ziet dochters in een smetteloos witte jurk, of een zontje dat met een speelgoedhondje speelt. Die portretten waren meestal voor persoonlijk gebruik bedoeld, al gebruikten sommige schilders hun kinderen ook als model voor hun commerciële werk.

SPEL

Toch hadden al deze kinderen, waar hun wieg ook stond, iets gemeen: ze hielden allemaal van spelen. Aanstekelijk zijn de schilderijen en tekeningen van sleeënde kinderen, kleuters met bootjes aan het strand of spelend met een eenvoudige hoepel, die wordt voortgejaagd met een stokje.

< Floris Arntzenius, *Het lucifermeisje*, 1890, olieverf op doek, 130x75,8cm, coll. Haags Historisch Museum

> Jozef Israëls, *Twee visserskinderen op het strand*, olieverf op paneel, 35x23,8cm, particuliere collectie, voorheen Mark Smit Kunsthandel, Ommen

> Floris Arntzenius, *Liesje schildert*, 1906, olieverf op doek, 35,3x45,5cm, coll. Museum Gouda

ODE AAN KLAASJE MESDAG

Speciale aandacht is er in de tentoonstelling voor Klaasje, het enige kind van Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten. Klaasje stierf op jonge leeftijd, hij werd niet ouder dan zeven jaar. In een van Mesdags schetsboeken zijn kindertekeningen van Klaasje bewaard gebleven. Deze bijzondere kindertekeningen zijn nu voor het eerst te zien, samen met familieportretten en persoonlijke fotoalbums van de Mesdags. Zo is er een brief te lezen van Klaasje die hij aan zijn grootvader schreef.

TROUWEN OF KUNSTENAAR ZIJN?

Het portretten van kinderen was een geliefd onderwerp onder vrouwelijke kunstenaars, zoals Wally Moes, Henriëtte de Vries, Froukje Wartena en Barbara van Houten. Waarom zijn er dan geen portretten van hun eigen kinderen te vinden? Het antwoord is even simpel als shockerend. De meesten kozen ervoor om ongetrouwd te blijven en geen kinderen te krijgen. Het was ongepast als getrouwde vrouwen hun eigen geld verdienden: dat mochten alleen mannen. Op de tentoonstelling is er ruime aandacht voor deze vrouwen en hun schilderijen en tekeningen van andermans kinderen.

KINDERWETJE VAN VAN HOUTEN

In 2024 is het 150 jaar geleden dat het Kinderwetje van Van Houten tegen kinderarbeid is aangenomen. De wet die in 1874 werd geïnitieerd door Samuel van Houten, de broer van Sientje Mesdag-van Houten, verbood alleen fabrieksarbeid voor kinderen jonger dan twaalf jaar. De wet was niet van toepassing was op 'huiselijke en persoonlijke diensten en op veldarbeid'. De tentoonstelling toont een intiem portret van Samuel van Houten in zijn latere jaren, geschilderd door zijn dochter Barbara van Houten.

• Bij de tentoonstelling verschijnt een rijk geïllustreerde publicatie waarin alle aspecten van de tentoonstelling aan bod komen, aangevuld met achtergrondverhalen en ego-documenten. Auteurs zijn Adrienne Quarles van Ufford, hoofd museale zaken en conservator van de tentoonstelling, en Jeroen Kapelle, conservator 19e eeuw bij het Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis (RKD). Het boek verschijnt bij Uitgeverij Waanders.
• 'Kinderen van de Haagse School. Spelen, werken, overleven' is te zien van 16 december 2023 t/m 20 mei 2024 in Museum Panorama Mesdag. Meer informatie op panorama-mesdag.nl

'Deze tentoonstelling zal niemand onberoerd laten. De vastgelegde momenten zijn ontroerend, schrijnend, intiem of vermakelijk'

ADRIENNE QUARLES VAN UFFORD, CONSERVATOR VAN MUSEUM PANORAMA MESDAG